

SALMAN
RUSHDIE
Shalimar
clovnul

Traducere din limba engleză
și note de Dana Crăciun

POLIROM
2023

Salman Rushdie, *Shalimar the Clown*

Copyright © Salman Rushdie, 2005

All rights reserved

© 2006, 2013, 2023 by Editura POLIROM,
pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Școala Bundi (detaliu), Palatul Garh, Rajasthan

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

RUSHDIE, SALMAN

Shalimar clovnul / Salman Rushdie; trad. din lb. engleză
și note de Dana Crăciun. – Iași: Polirom, 2023

ISBN: 978-973-46-9337-5

I. Crăciun, Dana (trad.; note)

821.111

Printed in ROMANIA

Cuprins

India	7
Boonyi	62
Max	189
Shalimar clovnul	297
Caşmira	441

Nu îi spuse soțului ei despre viziune. Ea și ambasadorul Maximilian Ophuls ajunseseră să ducă vieți mai mult sau mai puțin separate. Cu toate acestea mențineau aparențele în public. Memoriile lui Max transformaseră, nu-i așa, povestea lor de dragoste din timpul războiului în proprietate publică și cartea rămăsese pe lista celor mai bine vândute titluri timp de doi ani și jumătate, deci cum ar fi putut să nu continue să fie ceea ce le dăduse șansa nemuririi? Căci erau – și fuseseră timp de două decenii – „Sobo și Cîrti“, cuplul de aur al cărui sărut din New York, la sfîrșitul mării conflagrații, devenise o imagine pentru o întreagă generație, imaginea simbolică prin excelență a dictonului „Dragostea învinge totul“, a spintecării monștrilor și a binecuvîntării sortii, a triumfului virtuții asupra răului și a victoriei a tot ce era bun în ființa umană asupra tuturor relelor.

— Dacă am încerca să ne despărțim, ha! ho-ho!, probabil, nu-i așa, că am fi linșați, zise ea o dată, ascunzîndu-și inima zdrobită dedesubtul unui stoicism sacadat. Ce noroc, în fond, că nu, hehehehe!, *nu cred de fapt în nenorocitul de divorț!*

Așa că a fost păstrată ficțiunea poveștii de iubire care nu moare – într-un mod imaculat de către ea, într-un mod extrem de maculat de către el. Ea ținea însă condica. Era mai nou o femeie bogată. La moartea părinților săi intrase în posesia unor bucăți impresionante de teren cultivabil în Hampshire, precum și a unor întinse podgorii cu vin de porto de-a lungul rîului Douro. Asta îi permitea să își finanțeze investigațiile în rarele ocazii în care fostele sale contacte din lumea fantomă se întorceau cu mîna goală. În consecință, știa numele fiecărei femei pe care soțul ei o sedusesese, al fiecărei studente adoratoare de la masterat, al fiecărei asistente dispuse să fie cercetată, al fiecărei frumuseți frivole din partea rezidențială

a oraşului și al fiecărei femei ușoare de la petrecerile din centru, numele tuturor translatoarelor simultane personale de la conferințele internaționale la care se ducea și al fiecărei curve de vară din East End căreia i-o trăgea în casa lor din South Fork, casă cocoțată pe înălțimile împădurite lăsate în urmă de ghetari pe munții de la marginea morenei. În cele mai multe cazuri aflase și adresele și numerele de telefon ținute la secret. Nu o contactase pe nici una din aceste femei, dar își spunea că îi place să aibă informația, că preferă să știe. Era o minciună cu care se amăgea singură. Numele lor se răsuceau în ea ca niște cuțite, iar străzile, numărul apartamentelor, codurile poștale și numerele de telefon îi făceau în memorie cratere incandescente, ca niște bombe cu fosfor.

Cu toate acestea îi venea greu să-l învinovățească pe Max. Nu numai războiul se retrăgea din ce în ce mai mult în trecut, ci și impulsurile ei erotice. Interesul pe care-l avea față de asemenea chestiuni – care oricum fusese întotdeauna superficial și intermitent – părea să se ofilească pe tulpină. „Lasă-l pe bietul om să și-o ia din altă parte dacă chiar trebuie“, își spuse ea cu cruzime, „atîta timp cît nu-mi flutură toate chestiile astea prin fața nasului. Așa o să pot să-mi văd de citit și de grădinărit fără să mă mai doară capul de chestia aia lipicioasă“. Reușea astfel să se mintă atît de bine în privința adevăratelor ei sentimente, încît atunci cînd o asalta amărăciunea – ceea ce se întîmpla periodic, făcînd-o să izbucnească din senin în lacrimi fierbinți și să sufere de crize de friguri inexplicabile –, nu reușea să înțeleagă de ce naiba era atît de nefericită. În avionul care îi ducea spre India, cu marele bărbat alături de ea, își permise să-și spună: „Fir-ar, grozavă mai e povestea noastră de dragoste! Deloc convențională, sînt de acord, dar, în fond, ce e convențional dacă te uiți

cu atenție? Ridicați capacul oricărei vieți și dați peste tot felul de ciudățenii clocotind de zor. În spatele ușii oricărei case stau la pîndă idiosincraziile și bizareriile. Normalitatea! Țsta e un mit. Oamenii nu sînt normali. Sîntem o adunătură ciudată, ăsta e adevărul. Deviați, ciudați, stranii. Dar ne descurcăm. Iată-ne aici, la înălțime, Max și cu mine, încă ținîndu-ne de mîna după douăzeci de ani. Nu-i tocmai un lucru de aruncat. Nu-i rău deloc". Apoi închise ochii și îi apăru din nou viziunea, șobolanul de la miezul nopții ridicat pe picioarele din spate, cerșind iubire, spunîndu-i *mamă* cu vocea ei pițigăiată de Șobolettă. Avea să se ocupe mult de orfani în India, hotărî ea. Da, copiii fără mamă din India vor afla că au un prieten în persoana ei. Poate acesta era înțelesul visului.

*

— Le-a plăcut de Galbraith, se spune că i-ar fi zis Lyndon Johnson lui Dean Rusk, așa că trimite-le tot un profesor liberal, dar vezi să nu se indienizeze și ăsta.

Cînd secretarul de stat Rusk îl sună pe Maximilian Ophuls, imediat după războiul indo-pakistanez din 1965, și îi oferi ambasada Indiei, Max își dădu seama că așteptase acel telefon, îl așteptase fără să știe că-l așteaptă, și că India, pe care nu o vizitase niciodată, s-ar putea să se dovedească a fi, dacă nu chiar destinul lui, atunci măcar destinația spre care întortocheata călătorie a vieții îl îndreptase tot timpul.

— Trebuie să pleci chiar acum, zise Rusk. Domnii aceia indieni au nevoie de o palmă sănătoasă, americană, și sîntem convinși că tu ești omul cel mai potrivit să le-o administrez.

În *De ce sînt săracii săraci*, studiul său devenit clasic, Max Ophuls făcuse din India, China și

Brazilia studii de caz în analiza sa economică, iar în mult-discutatul ultim capitol al cărții propusese o strategie prin care acești „uriași adormiți“ se puteau trezi. Aceasta a fost, probabil, prima dată cînd un economist occidental a analizat serios ceea ce avea să devină cunoscut sub numele de „axa Sud-Sud“, iar cînd a pus telefonul înapoi în furcă, în seara aceea umedă din Manhattan – era sfîrșitul lui septembrie, dar vara pur și simplu nu voia să se sfîrșească –, Max Ophuls s-a întrebat cu voce tare de ce tocmai un profesor care publicase un model teoretic despre felul cum economiile Lumii a Treia puteau înflori dacă învățau să ocolească dolarul american fusese ales să reprezinte Statele Unite într-unul din acele state sudice. Soția sa, Șobolanul, avea răspunsul.

— Aura, dragă, aura! Ha! Ce nu-nțelegi, tolmacule? Toată lumea iubește starurile.

America habar n-avea ce să facă cu India. Lui Johnson îi plăcea atît de mult de dictatorul Pakistanului, mareșalul Mohammed Ayub Khan, încît era dispus să închidă ochii la prietenia din ce în ce mai strînsă a Pakistanului cu China.

— O soție poate să înțeleagă o aventură de sîmbătă seara a soțului ei atîta timp cît ea îi rămîne soție, îi spusese el lui Ayub la Washington.

Ayub rîsesse. Bineînțeles că America era soția. Cum putea președintele să se îndoiască de una ca asta? După care s-a dus acasă și a strîns legăturile cu China. Rusk, pe de altă parte, era ostil pe față intereselor indiene. Era perioada în care devalorizarea rupiei și criza națională de hrană puseseră India în umilitoarea situație de a fi dependentă de proviziile americane. Aceste provizii însă întîrziiau, iar B.K. Nehru, ambasadorul Indiei în Statele Unite, se văzu silit să aibă o confruntare cu Rusk pe această temă:

— De ce încercați să ne omorîți prin înfometare?

Răspunsul a fost la fel de direct: pentru că India primea arme de la Uniunea Sovietică. Înainte să plece spre New Delhi, Max îl vizită pe Rusk la Foggy Bottom¹ și se trezi expus unei tirade anti-indiene, în care Rusk nu numai că se opunea graniței indiene din Cașmir, dar critica și anexarea statelor Hyderabad și Goa, precum și sprijinul manifest al câtorva lideri indieni pentru guvernul Vietnamului de Nord.

— Professore Ophuls, sîntem în război cu acel domn, Ho-Și-Min, și o să vă rog să le explicați cît se poate de clar autorităților indiene că prietenii dușmanilor noștri nu pot să ne fie decît dușmani.

De aceea, după strîngerea de mîină a lui Radhakrishnan, Max Ophuls îi zise lui Margaret că, probabil, această popularitate bruscă a sa se va dovedi de scurtă durată.

— Dacă dansez cum îmi cîntă Rusk, spuse el, în curînd vor începe să arunce cu lucruri după noi.

Cînd își exprimă dorința să viziteze de îndată Cașmirul, ministrul indian de Interne, Gulzarilal Nanda, se opuse categoric: riscurile legate de securitate erau prea mari. Nu îi putea fi garantată siguranța. Acela a fost momentul în care, pentru prima dată în viața lui, Max Ophuls a utilizat puterea Statelor Unite ale Americii. „Puterea covîrșitoare“, va scrie el mai tîrziu în *Omul și puterea*, „e de așa natură, încît cel care o deține nu are nevoie să facă aluzii la ea. Realitatea ei e prezentă în conștiințele tuturor. Astfel, puterea acționează subtil, iar cei puternici pot nega ulterior că și-au folosit-o vreodată“. În cîteva ore decizia lui Nanda a fost anulată de biroul prim-ministrului Shastri și vizitei în Cașmir i s-a dat undă verde.

Cinci zile mai tîrziu ambasadorul Maximilian Ophuls, încotoșmănat în palton, cu acoperitoare

1. Sediul Departamentului de Stat din Washington, D.C.

de urechi din blană, cască de protecție pe cap și vestă antiglonț, stătea pe ceea ce era cunoscut atunci sub numele de granița de armistițiu și avea să devină mai târziu Granița de Control. Întreaga sa viață îi păru dintr-odată absurdă. Vila Belle Époque din Strasbourg, cabana din Gergovie, subsolul din Porchester Terrace, *summit*-ul economic din New Hampshire, apartamentul de la etajul al unsprezecelea de pe Riverside Drive, chiar și Roosevelt House, întinsa reședință ambasadorială recent terminată, construită în Chanakyapuri, enclava diplomatică din capitala indiană, de Edward Durrell Stone, arhitectul pe jumătate lăudat, pe jumătate luat în deridere... toate acestea se estompară. Pentru o clipă ce păru să dureze o veșnicie, Max se desprinsese de toate eurile sale de pînă atunci – tînărul și excepționalul economist, avocat și student la Relații Internaționale, maestrul falsificator al Rezistenței, pilotul de excepție, supraviețuitorul evreu, geniul de la Bretton Woods, scriitorul faimos și ambasadorul american cocoloșit în casa puterii. Stătea singur și parcă dezbrăcat, copleșit de înalții munți Himalaia și incapabil să mai priceapă ceva la vederea proporțiilor crizei care tocmai se întrupase, a celor două armate încremenite față în față, de o parte și de alta a explozivei frontiere. Apoi istoria i se reasează în matcă, iar el îi adoptă iar toate veșmintele familiare – în special istoria orașului din care se trăgea și mișcările frontierei franco-germane, ce fuseseră ca niște lovituri de bici aplicate vieții locuitorilor din zonă. Se îndepărtase de toate astea, dar poate nu chiar atît de mult. Puteau oare două locuri să fie mai diferite decît acestea? se întrebă el. Puteau totuși două locuri să fie mai asemănătoare? Natura umană, marea constantă, rămînea cu siguranță aceeași, în ciuda tuturor diferențelor de suprafață. O frontieră șerpuitoare îl făcuse ceea ce era, se trezi el gîndind. Venise